

דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל 2005 לאחריות אין גבולות

"כאשר מוסדות הביטחון הקולקטיבי מגיבים באופן בלתי יעיל ובלתי הולם, הם חושפים אמת עמוקה יותר ביחס לאיומים המשמעותיים באמת. מוסדות הביטחון הקולקטיבי שלנו נדרשים לא רק לקבוע כי איום לאדם אחד הוא אכן איום לכול, אלא גם לפעול בהתאם"

דו"ח הוועדה העליונה של האו"ם על איומים, אתגרים ושינוי, דצמבר 2004

נתפסים. קרוב ל-300,000 קורבנות, 100,000 נעדרים הנחשבים מתים, ומעל לחמישה מיליון בני אדם נותרו חסרי קורת גג, רעבים וחשופים למגיפות. הצונמי והשלכותיו חידשו בקרבנו את תחושת הזיקה הגלובלית והזכירו לנו עד כמה אנו פגיעים. בשנה שבה הטרור מכבד בסדר היום הבינלאומי, הדגיש האסון

אחד האירועים המשמעותיים בשנת 2004 התרחש לקראת סוף השנה. ב-26 בדצמבר שילחה רעידת אדמה אימתנית בים האינדונזי סדרה של גלים קטלניים לאורך האוקיינוס ההודי אשר פגעו בחופי אינדונזיה, סרי-לנקה, הודו, תאילנד, מלזיה, מיאנמר ומזרח אפריקה. ממדי ההרס שהתגלו בעקבות הסערה בלתי

אדם מתהלך בהריסות הצונמי בעיר באנדה אצ'ה, אינדונזיה. © REUTERS/Yusuf Ahmed

אירוע לגיוס כספים למען נפגעי הצונמי, בפיוזו, מחוז פוז'יאן שבסין. ©AP Photo

לזכות בהתעלמות.

העימות המזוין

"כאשר ניסינו להימלט הם ירו ביותר ילדים. הם אנסו נשים; ראיתי הרבה מקרים שבהם הגיגוויוד אנסו נשים ונערות. הם שמחים כשהם אונסים. הם שרים כשהם אונסים והם אומרים לנו שאנו רק עבדים ושהם יכולים לעשות בנו כאוות נפשם" א', בן 73, מוחז'אר, דרפור, סודן

כישלון קהילת האומות לטפל במשברי זכויות אדם באופן הולם ויעיל בולט במיוחד במקרה של אזור דרפור בסודן, שם התפתחה טרגדיה הומניטרית נוספת ועצומת ממדים בשנת 2004. שלא כמו במקרה של הצונמי, טרגדיה זו אינה קשורה באסון טבע, אלא זוהי טרגדיה מעשה ידי אדם. נכון להיום הקהילה הבינלאומית עשתה מעט מאוד לעצירה או להפחתת הסבל במקרה זה.

במהלך השנה, אינספור נשים ונערות בדרפור נאנסו, נחטפו ושוועבדו לעבדות מינית על ידי המיליציות של נודי הגיגוויוד שמחומשות, ממומנות ונתמכות על ידי הממשל הסודני. האונס ההמוני, שנכללים

עד כמה האיומים המשמעותיים ביותר לביטחון האישי נובעים ממגוון רחב הרבה יותר של גורמים מאשר המחבל המתאבד. בין שמדובר בגורמים סביבתיים, פוליטיים או כלכליים מטבעם, האיומים המשמעותיים ביותר המסכנים את זכויות האדם וביטחון האדם הם בינלאומיים - ואינם ניתנים לטיפול על ידי מדינות יחידות, אלא דורשים פעולה גלובלית מתואמת.

התגובה הגלובלית לצונמי הייתה לא פחות משמעותית בממדיה ובהשלכותיה. שיעור חסר תקדים של אמפתיה וסולידריות הורעף על ידי אנשים בכל רחבי העולם כלפי אנשים שעימם לא היה להם דבר במשותף פרט לעצם היותם דיירי אותו כוכב. בכל מקום אנשים התאחדו באבל ובנתינה. כלי התקשורת, קהילות אינטרנט ואמצעי תקשורת בלתי פורמליים חדשים נוספים קישרו מיידית את האנשים לאירוע ואלה לאלה. נדיבותם של אזרחים וארגונים לא-ממשלתיים דחפה את הממשלות להאיץ באופן משמעותי את פעילות התרומה המובטחת שלהן.

לפחות בהתחלה, התגובה הבינלאומית לאסון מובילה לאופטימיות זהירה לגבי קיומה האפשרי של אזרחות גלובלית. ישנם גם סימנים למודעות גדלה והולכת לכך שרק פעולות רב-לאומיות עשויות לתרום לביטחון גלובלי משותף. לקראת סוף שנת 2004 הכירה הקהילה הבינלאומית בעובדה כי בעידן זה של גלובליזציה האחריות להגן על ביטחון בני אדם חוצה גבולות לאומיים.

עם זאת, תגובת הקהילה הבינלאומית לצונמי, בכללה תגובת אנשים מפשרתיים, עמדה בסתירה ברורה לכישלונה להתמודד בצורה אפקטיבית עם משברים עולמיים אחרים, שהותירו היקפים דומים של קורבנות בשנת 2004. אינטרסים כלכליים, צביעות פוליטית והפליה חברתית הוסיפו ללבות את אש העימות ברחבי העולם. מה שמכונה "המלחמה בטרור" תרמה יותר לשחיקת המסגרת הבינלאומית של עקרונות זכויות האדם מאשר להתמודדות עם איום "הטרור" הבינלאומי. נושא ביטחון של נשים המתמודדות עם אלימות מינית במשפחה, בקהילה או במצבי עימות כמעט אינו זוכה להתייחסות. הזכויות הכלכליות, החברתיות והתרבותיות של קהילות מיעוט מוסיפות

לקראת סוף שנת 2004 הכירה הקהילה הבינלאומית בעובדה כי בעידן זה של גלובליזציה האחריות להגן על ביטחון בני אדם חוצה גבולות לאומיים.

בו מקרים של אונס קבוצתי של קטינים, מהווה ללא כל צל של ספק פשע מלחמה ופשע נגד האנושות. הגיגיוויד, שלרוב לבושים במדי צבא סודן ומלווים על ידי צבא סודן, שרפו כפרים, הרגו אזרחים ובזזו רכוש ומשק החי. חיל האוויר הסודני הוסיף לסבל בהפצצת כפרים, בעוד שכוחות הביטחון מענים באופן אקראי את אלו שתחת השגחתם, לעתים קרובות באמצעות מכות קשות בצינור, בשוט או במגפיהם,

הברוטליות בדרפור היוותה מבחן קריטי ליכולתו של האו"ם להגיב ביעילות למשברי זכויות אדם. ושוב, האו"ם נכשל במבחן זה.

ולעתים בעקירת ציפורניים או בכוויה בסיגריות. עד סוף השנה אילץ העימות למעלה ממיליון אנשים וחצי להימלט מבתיהם: כפריהם נהרסו ועדריהם ורכושם נשדדו. כמעט כל כפר באזור נהרס. במהלך החודשים האחרונים של השנה הסלים היקף המשבר בדרפור עם תקיפת אזרחים, שבוצעה בעיקרה על ידי כוחות ממשל ומיליציות שנתמכות על ידי הממשל, התכתשויות בין הממשל וכוחות המורדים והתקפות על שיירות סיוע הומניטרי.

הברוטליות בדרפור היוותה מבחן קריטי ליכולתו של האו"ם להגיב ביעילות למשברי זכויות אדם. ושוב, האו"ם נכשל במבחן זה. "האזורים הבטוחים", שהוגדרו על ידי ממשלת סודן והאו"ם לקליטת עקורי דרפור, לדוגמה, היו הכל מלבד בטוחים. העקורים שהיו בפיקוח כוחות הממשל והמודיעין הצבאי נותרו חשופים למעצרים שרירותיים, לאונס ולהרג על ידי כוחות הביטחון של הממשל. כאשר מחנה אל-גיר נהרס תחת גלגלי דחפורי הממשל תוך הפעלת גז מדמיע נגד יושביו, בנוכחות נציגי האו"ם והאיחוד האפריקני, מחאותיהם של הנציגים הבינלאומיים זכו להתעלמות מוחלטת. בו בזמן, שלוש החלטות של מועצת האו"ם, שהתקבלו בתוך פחות משישה חודשים, חשפו כי האו"ם למעשה מכשיל את אנשי דרפור. התגלה כי ההגנה על זכויות האדם עומדת בסתירה לניסיונות השגת הסכם שלום בעימות בין הצפון לדרום. מועצת הביטחון, שאימצה בנובמבר החלטה שנכשלה בהעברת מסר ברור שעל פיו הפרת זכויות אדם לא תעבור בשתיקה, ככל הנראה יצרה את הרושם שממשלת סודן יכולה להמשיך במעשיה ולהישאר פטורה מעונש. פריסת כוח המשימה של האיחוד האפריקני בדרפור לקראת סוף 2004 לא

הובילה לשיפור ההגנה על האזרחים, מה גם שלא סייעה בהרתעה נגד התקפות.

למרות המודעות הבינלאומית הברורה להתעללות המתבצעת בדרפור, רשימה ארוכה של ממשלות, בין ביודעין ובין שלא ביודעין, אפשרו משלוחי נשק לסודן ששימשו את כוחות צבא סודן וכוחות המיליציה לביצוע הזוועות. קריאה של ארגוני זכויות אדם לאמברגו שימנע משלוח נשק וציוד צבאי לצדדים המעורבים לא נענתה, וההחלטה על הקמתה של ועדת חקירה בינלאומית לבדיקת עדויות לפשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות התקבלה רק לקראת סוף 2004. הקהילה הבינלאומית אחזה בכלים המתאימים להצלת חיים ולמניעת סבל,

אך האמת הפשוטה היא שהקהילה בחרה לא להשתמש בהם. במקום זאת, האלימות וההתעללות בדרפור המחישו בברור את הכישלון המתמשך של מועצת הביטחון של האו"ם, תחת לחץ מהותי של כמה מחבריה, למנוע ולהעניש על פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה.

ב-2004 דרפור לא הייתה המקום היחידי שבו זכויות אדם הוקרבו על מזבחם של אינטרסים צרים של מדינות בעלות עוצמה. ההתערבות הצבאית של ארצות הברית בעיראק, שהוצדקה בשם הביטחון, הותירה מיליוני עיראקים בתחושה קשה של חוסר ביטחון כשהיה עליהם להתמודד עם האלימות והרעב הגוברים. בצ'צ'ניה, העימות נמשך זו השנה השישית. הדיווחים סיפרו על עינויים, אונס והתעללות מינית בנשים צ'צ'ניות על ידי חיילים רוסים. אם להזכיר מקרה אחד, מדינא (שם בדוי) בת ה-32 נעצרה על ידי כוחות הפדרציה הרוסית בחשד כי היא מחבלת מתאבדת. על אף היותה אם לילד היא הוחזקה בבידוד ועונתה לכאורה במשך שבועיים ימים בבסיס הצבא הרוסי בקנקלה. מדינא סיפרה לנציגי אמנסטי: "הם הזהירו אותי כבר ביום הראשון שאני אתחנן למות. באותו הזמן רציתי באמת לחיות בגלל בני... לא יכולתי לתאר לעצמי שאבקש מהם למות... אך באותו היום... מותשת, עייפה, חסרת נשימה, התחלתי לבקש מהם לירות בי".

ב-2004 אנשים שנואשו מהתקווה לצדק משלטונות רוסיה וביקשו להשיגו באמצעות בית הדין האירופי לזכויות אדם מצאו עצמם מותקפים במכוון על ידי הרשויות, וכך קרה גם לפעילי זכויות אדם ופעילים שניסו לצאת נגד חוסר הצדק באזור.

החמושים הנוכחיים לא היו מתקיימים ללא אספקת כלי נשק קלים ותחמושת מתאימה.

בעימות החמוש בקולומביה הנמשך זה 40 שנה, שם בוצעו מעשי אונס ופשעים מיניים אחרים על ידי כל

מפגינים בורחים מיריות בפורט-או-פרינס, האיטי, מרס 2004. ארבעה מפגינים נהרגו לאחר שקראו להדחתו של הנשיא ז'אן-ברטראנד אריסטיד והעמדתו לדין בגין שחיתות, בהפגנה שהסתיימה באלימות.
© AP Photo/Dario Lopez Mills

הצדדים בעימות, סופק לרשויות קולומביה במהלך השנים האחרונות ציוד צבאי, בכללו כמויות גדולות של תחמושת קלה, על ידי ארצות הברית, ישראל, ברזיל, צרפת, גרמניה, ספרד, דרום אפריקה, הרפובליקה הצ'כית ואיטליה. הכישלון בפיקוח על הסחר הבינלאומי בנשק איפשר לקבוצות גרילה לרכוש כמויות גדולות של נשק.

רוב הממשלות מוסיפות להיכשל בנקיטת צעדים למנוע הזרמת נשק לאלו המפרים בגלוי את החוק להגנה על זכויות אדם וזכויות הומניטריות. יש צורך במסגרת בקרה בינלאומית מקיפה למניעת אפשרות הזרמה של נשק ותחמושת לידיים הלא נכונות. זאת הסיבה לחברת אמנסטי לארגון אוקספם ו-IANSA במסע ההסברה בנושא הפיקוח על נשק, שתכליתו הידוק הפיקוח ויישומה של אמנה בינלאומית לפיקוח על הסחר בנשק.

מאפיין נוסף של העימות המודרני הוא תפקידו של האינטרס הכלכלי בליבוי הלהבות ובהפקת רווחים מעימותים וסכסוכים צבאיים. ככל שיתקיימו בעתיד יותר עימותים ומאבקים על משאבי טבע, תפקיד השחקנים המשתתפים יהיה משמעותי וגורף יותר. תפקידם של שחקנים חיצוניים בעימותים ניכר היטב

הרחק משם, בהאיטי, כוחות אופוזיציה חמושים, שהונהגו על ידי גברים שהורשעו בהפרות חמורות בחסות הדיקטטורה הצבאית ששלטה בשנות ה-90 המוקדמות, התקיפו מוסדות מדינה בפברואר. לאחר התפטרות הנשיא ז'אן-ברטראנד אריסטיד הוצב במדינה כוח רב-לאומי בחסות מועצת הביטחון של האו"ם שפעל לשמירה על החוק והסדר ולהגנה על זכויות האדם במדינה. אף על פי שפירוק הקבוצות החמושות מנשקן ומיסודו מחדש של שלטון החוק היו הכרחיים להבטחת ביטחון האזרחים, לא נעשה מאמץ מיוחד - לא מצד הכוח הרב-לאומי ולא מצד ממשלת המעבר - להפעיל תוכנית ארצית מקיפה לפירוק הנשק. גורמים שהיו אחראים להפרות חמורות בתחום זכויות האדם בהאיטי החלו קונים מחדש את מעמדם. שיטפונות הרסניים והתפרצויות אלימות במהלך ספטמבר ואוקטובר הדגישו את הצורך בהתערבות הקהילה הבינלאומית לפתרון המשבר ההומניטרי ובעיות זכויות האדם במדינה.

מצב זכויות האדם הידרדר בשטחים הפלסטיניים הכבושים. חלה עלייה בהיקף ההרג וההרס של בתיים על ידי צבא ישראל בגדה המערבית וברצועת עזה. ההתקפות של קבוצות פלסטיניות חמושות על אזרחים ישראלים נמשכו.

בו בזמן, מלחמת האזרחים בחוף השנהב היוותה תזכורת לקלות שבה מדינה עלולה להיגרר חזרה למלחמה, אם שורש העימות אינו מטופל. בנובמבר הפציצו הכוחות המזוינים של חוף השנהב את העיר הצפונית בוקה, שהוחזקה על ידי מורדים, תוך שבירת הפסקת אש בת 18 חודשים. בעקבות כך החל גל של התקפות אלימות ללא הבחנה נגד אזרחים בבירה אביג'אן, ובייחוד נגד בעלי נתינות צרפתית וזרה, שהתגוררו במדינה כמה עשורים בחלק מהמקרים.

האלימות לובתה בשנאת זרים ולכאורה אף הובילה לאונס של נשים צרפתיות וזרות אחרות על ידי אזרחים מחוף השנהב. בתגובה לתגובות האנטי צרפתיות, כוחות צרפתיים, אשר הוצבו במדינה באותה עת כחלק מכוח משימה של האו"ם, הפעילו כוח מוגזם נגד אזרחים, רובם לא חמושים, והרגו לפחות 15 מהם.

אחרים נהרגו ככל הנראה תוך הימלטות מאזור הירי. אחד הגורמים העיקריים המלבים את המלחמה הוא התרבותם של כלי נשק באזור. זמינותם של כלי נשק ותחמושת גורמת להגברת מקרי האלימות החמושה, מאריכה מלחמות לאחר פריצתן ומאפשרת הפרה נרחבת ומדאיגה של זכויות אדם. רוב העימותים

במקרה של הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו (DRC), שם למעלה משלושה מיליון אזרחים נהרגו או מתו מרעב וממחלות מאז אוגוסט 1998. עימות זה מאופיין במעשי הרג בלתי חוקיים, עינויים ואונס על ידי כוחות מכל הצדדים, ועל ידי התערבות של מדינות אחרות ותאגידים בינלאומיים הפועלים לטובת האינטרס הפרטי שלהם מבלי להתחשב באובדן חיי אדם. ארצות רבות הסיפו לספק תחמושת לקונגו, לעתים באופן מאורגן על ידי רשת בינלאומית של מתווכי נשק המשתמשת בדרכים עקיפות על מנת לפרוץ את האמברגו של האו"ם על קונגו.

ב-2004 כמעט כל תושבי מזרח קונגו, שם קבוצות חמושות רבות נלחמות על שליטה באדמה ובמשאבים, נשאר תחת שליטתן בפועל של קבוצות חמושות או מיליציות שונות. מעשי הרג בלתי חוקיים ועינויים הוסיפו להתקיים. גברים, נשים וילדים הותקפו באמצעות מאצטות, נשק תוצרת בית ותחמושת קלה. אלימות מינית נחשבה נשק מלחמה. בוצעו מעשי ביהוה בהיקף רחב בבתים, בשדות, בבתי ספר, במרכזים רפואיים ובמוסדות דת. כל הכוחות החמושים השתמשו בילדים כחיילים.

שנת 2004 הביאה עימה היקף מזויע של אלימות מינית נגד נשים בכל הגילים, בכללן נערות צעירות מאוד, ברפובליקה הדמוקרטית של קונגו. אישה צעירה שנאנסה פעמיים בעימות של קונגו סיפרה: "בקהילה הם כל כך עשו צחוק ממני, שהייתי חייבת לעזוב את הכפר ולחיות ביער... אני רעבה, אין לי בגדים ללבוש ואין לי סבון. אין לי כסף לשלם לטיפול רפואי. עדיף יהיה לי למות עם התינוק בבטן".

היקף מעשי האונס יצר משבר חמור בתחום זכויות האדם והבריאות הדורש תגובה מיידית וארוכת טווח. ובכל זאת עשרות-אלפים של נשים, ילדים ואף תינוקות, וכן גברים, נאנסו באופן שיטתי ועונו במזרח קונגו, בעוד הממשלה והקהילה הבינלאומית נכשלות בהצגת תגובה מקיפה ומאורגנת לסיוע לניצולים.

אלימות נגד נשים

הרפובליקה של קונגו ואזור דרפור אינם יוצאי דופן בכל הקשור להתעללות בקנה מידה רחב בנשים ובנערות. בעימותים חמושים אחרים מסביב לעולם, נשים ונערות נאנסו, הותקפו מינית והושפלו.

המתעללים מגיעים ממקורות שונים ומגוונים: חיילי הכוחות המזוינים, קבוצות צבאיות או מיליציות פרו-ממשלתיות; קבוצות חמושות הנלחמות בממשלה או בקבוצה אחרת; המשטרה, משמר בתי הכלא וצוותי אבטחה פרטיים או צבאיים; כוחות צבאיים המוצבים בחו"ל, בכללם כוחות משמר השלום של האו"ם; צוותים של סוכנויות הומניטריות, שכנים וקרובים.

כאשר ארגון אמנסטי השיק את המערכה שלו נגד אלימות נגד נשים במאוס 2004 אחת המטרות הראשיות שלו הייתה לעצור את התפשטותם של פשעים נגד נשים בזמן עימות, תוך הסתמכות על ההתקדמות החקיקתית שהושגה בבתי המשפט הבינלאומיים בכל הקשור לזיהויים של פשעים אלו. המערכה מבקשת להמחיש כי האלימות שממנה סובלות נשים בזמן עימות היא ביטוי קיצוני של האפליה וההתעללות שמהן הן סובלות בזמן שלום, כגון אלימות במשפחה, אונס וצורות אחרות של התעללות מינית נגד נשים. כאשר לחצים פוליטיים מידרדרים לכדי עימות, היקף האלימות גובר, בכללה אונס וצורות אחרות של אלימות מינית נגד נשים.

רבים מהעימותים של 2004 מבוססים על הבדלי גזע, מוצא, דת, תרבות והבדלים פוליטיים שמסיתים קהילה אחת נגד האחרת. בהקשר זה, אלימות מינית משמשת לעתים כנשק מלחמה, ועינוי נשים כאמצעי לתקיפת "כבוד" הקהילה. כמו כן, רוב העימותים היו פנימיים - בין ממשלות וקבוצות חמושות או בין כמה קבוצות חמושות מתחרות, יותר מאשר בין צבאות לאומיים מקצועיים. כתוצאה מכך, הסיכוי להעניש את המתעללים בנשים הינו קלוש עקב הקושי להעמיד לדין קבוצות חמושות על מעשיהן.

במהלך 2004, פרסם אמנסטי אינטרנשיונל כמה דו"חות להדגשת נושא האלימות נגד נשים ברחבי העולם. אחד מהדו"חות התמקד בטורקיה, שם בין שליש למחצית הנשים הן קורבנות לאלימות פיזית בתוך משפחותיהן. הן מוכות, נאנסות ובמקרים רבים גם נרצחות או נאלצות להתאבד. נערות צעירות נמכרות ומאולצות להינשא בטרם עת. בעלים, אחים, אבות ובנים

האלימות שממנה סובלות נשים בזמן עימות היא ביטוי קיצוני של האפליה וההתעללות שמהן הן סובלות בזמן שלום, כגון אלימות במשפחה, אונס וצורות אחרות של התעללות מינית נגד נשים. כאשר לחצים פוליטיים מידרדרים לכדי עימות, היקף האלימות גובר, בכללה אונס וצורות אחרות של אלימות מינית נגד נשים.

אישה בונה מקלט במחנה עקורים בדרום דרפור, סודן, ספטמבר 2004. ©Evelyn Hockstein/Polaris

חמור יותר משל הגברים; ומספר הנשים העניות גדל והולך. אמנם הגלובליזציה פתחה אפשרויות לנשים, אך הייתה לה גם השפעה שלילית. יותר ויותר נשים נשארו לכודות בשולי החברה. נשים כאלו מתקשות להימלט ממצבים משפילים ולהגן על עצמן.

כאשר ארגון אמנסטי השיק את המערכה נגד אלימות נשים הוא שם לו למטרה לעבוד עם קבוצות נשים בארצותיהן ועם תנועות נשים בינלאומיות במטרה למסד ציבור נוסף לתמיכה בקידום זכויות האדם. נשים ברחבי העולם התארגנו במטרה לחשוף ולכמת את האלימות נגד נשים. הן השיגו שינויים דרמטיים בחקיקה, במדיניות ובנהלים. מעל לכול, הן קראו תיגר על דימוי האישה כקורבן סביל של אלימות.

אחד ההישגים של פעילות זכויות הנשים היה בהמחשת העובדה כי אלימות נגד נשים היא הפרה של זכויות האדם. דבר זה הפך את תפיסת האלימות נגד נשים מעניין פרטי לזיהויה כעניין ציבורי הדורש מהרשויות לפעול בהתאם. ההתפתחות המקבילה של הסטנדרטים בתחום זכויות האדם הבינלאומיות והאזוריות מחזקת ראייה זו. פעילויות בתחום זכויות הנשים היו מכוונות לכך שהתקנון המייסד של בית הדין הפלילי הבינלאומי

אחראים לרוב מעשי ההתעללות הללו. מנהיגים בקהילה וברמות הגבוהות של הממשל ומערכת המשפט מגלים סובלנות כלפי אלימות זו. רק לעתים רחוקות פותחות הרשויות בחקירה כאשר נשים מתלוננות על התקפה אלימה, רצח או על התאבדות לכאורה. בתי המשפט מקלים בעונש אם האנס מתחייב להתחתן עם הקורבן, למרות מאמצים עדכניים של הממשלה לבטל מנהג זה.

דו"ח נוסף שפורסם על ידי אמנסטי בשנת 2004 בחן את תופעת ההברחה של נערות ונשים לקוסובו כדי להעסיקן בזנות כפויה. הדו"ח מראה כי רוב הנשים הצעירות והנערות מגיעות ממדינות עניות באירופה והן פגיעות עקב קושי כלכלי או התעללות פיזית שחוו בעברן. הן חולמות על חיים טובים יותר דרך תעסוקה במערב. אבל במקום למצוא עבודה טובה, הן מוצאות את עצמן לכודות ומשועבדות לזנות. עם לקוחות מקרב המשטרה והצבא, הנשים והנערות לרוב חוששות מכדי לברוח ואילו הרשויות אינן מסייעות להן.

במדינות שונות ברחבי העולם עוני וחיים בשולי החברה מוסיפים להיות גורמים לאלימות נגד נשים. שיעור הנשים העניות גבוה משיעור הגברים; העוני שלהן

זוהה במפורש אונס וצורות אחרות של אלימות מינית כפשעים נגד האנושות וכפשעי מלחמה. בדצמבר 2004 בית הדין הפלילי הבינלאומי הכריז כי החקירה הראשונה שלו תבחן את ההאשמות בדבר רצח המוני, הוצאה להורג, אונס, עינוי, עקירה כפויה ושימוש בילדים כחיילים ברפובליקה הדמוקרטית של קונגו. המערכה של אמנסטי למלחמה באלימות כלפי נשים מנסה להמחיש כי ארגוני נשים, בחסות הסולידריות והתמיכה של התנועות למען זכויות האדם, מהווים את הדרך היעילה ביותר להתמודדות עם נושא האלימות נגד נשים. מסע ההסברה מנסה לגייס גברים ונשים כאחד ולהשתמש בעוצמה ובכוח השכנוע של מסגרת ארגוני זכויות האדם להפסקת האלימות כלפי נשים.

טרור, טרור-נגדי ותפקיד החוק

"ואז השומר הביא קופסה עם אוכל וגרם לי לעמוד עליה, והתחיל להעניש אותי. ואז שומר כהה עור וגובה הגיע והניח חוטי חשמל על אצבעותיי ובהונותיי ועל איבר המין שלי, והייתה לי שקית על הראש. ואז הוא אמר: 'איזה מתג מפעיל את החשמל!'"

אסיר עיראקי, כלא אבו-גרייב, 16 בינואר 2004 (תצהיר שניתן לחוקרי צבא ארצות הברית, פורסם ב"ווישינגטון פוסט")

נשיא ארצות הברית ג'ורג' בוש הדגיש באופן חוזר ונשנה, כי ארצות הברית, מיסודה, מחויבת למטרות של כבוד האדם. זה היה הקו המנחה של הנאום שנשא בפני עצרת האו"ם הכללית בספטמבר 2004. ואולם, במהלך כהונתו הראשונה, ארצות הברית הוכיחה כי היא רחוקה מלהיות גורם מוביל בנושא זכויות האדם כפי שהיא מתיימרת להיות.

סטנדרטים כפולים מסוג זה נתפסו בצורה הברורה ביותר שעה שנקלטו התמונות האלה בעדשת המצלמה בכלא אבו-גרייב שבעיראק: אסיר עומד בשיווי משקל

על גבי קופסה, ידיו פשוקות, חוטים נשרכים מידיו כשהוא מאוים בשוק חשמלי; אדם עירום שהרטיב את מכנסיו נדבק לסורגים של התא, בעוד החיילים מאיימים עליו בכלבי שמירה; וחיילים מחייכים, נראים בטוחים בעוצמתם, כשהם מאלצים את העצורים לבצע תנוחות משפילות מבחינה מינית.

התמונות מאבו-גרייב עוררו חקירות מקצועיות ותחקירים של הרשויות האמריקאיות, אך אף אחד מהם לא היה מקיף או עצמאי דיו על מנת לחקור את תפקיד משרד ההגנה או סוכנויות, מחלקות או משרדים עצמאיים מחוץ לפנטגון. כמו כן, קבוצה של תזכירים ממשלתיים, שהופיעו לאחר שפרץ הסקנדל של אבו-גרייב, הציעו לממשל לדון בדרכים שבהן סוכנויות יכולים להימנע מאיסורים בינלאומיים בגלל עינויים או התאכזרות, חוסר אנושיות או יחס משפיל אחר.

הם ציינו כי ממשל ארצות הברית הצהיר על התנגדות לעינויים והתאכזרויות אחרות, חוסר אנושיות או יחס משפיל אחר, אך היו אלה הצהרות חסרות משקל. במהלך 2004, האלימות בעיראק הייתה מקומית, אם בצורה של הרג בלתי חוקי, עינוי והפרות אחרות על ידי הקואליציה הצבאית שברשות ארצות הברית וכוחות השמירה העיראקיים, או התקפות נגד אזרחים ואחרים על ידי קבוצות חמושות. אספקת הסיוע והעזרה בשיקום נחלשו בגלל האלימות. מיליונים סבלו מתוצאות הרס התשתית, מאבטלה המונית ומחוסר ודאות לגבי העתיד. עשרות בני ערובה נהרגו באכזריות, אחדים צולמו בזמן עריפת ראשם, והתצלומים הופצו בכלי התקשורת העולמיים. כנופיות פושעים חטפו עיראקים, בייחוד ילדים, בדרישה לכופר. התקדמות קטנה מאוד, אם בכלל, הייתה בהבאה לדין של האחראים להפרת זכויות האדם בעבר ובהווה.

בו בזמן, הגוף המרכזי של זכויות האדם באו"ם התעלם מהמשבר בעיראק. באפריל, מועצת האו"ם לזכויות האדם החליטה לא להמשיך את בחינת המצב בעיראק בזמן שפיקוח, סיוע ושיתוף פעולה היו בעלי חשיבות עליונה בתקופה של מעבר משלטון דיקטטורי ברוטלי לממשלה מכובדת השומרת על זכויות האדם. על ידי כך, המועצה הראתה שוב כי היא חסרה את האומץ הדרוש להתמודד עם פגיעות חמורות בזכויות האדם מול ממשלות עיקשות.

ביוני, בהחלטה שנתקבלה פה אחד, בנוגע להעברת הסמכויות בעיראק, מועצת הביטחון של האו"ם כללה

נשיא ארצות הברית ג'ורג' בוש הדגיש באופן חוזר ונשנה, כי ארצות הברית, מיסודה, מחויבת למטרות של כבוד האדם. ואולם, במהלך כהונתו הראשונה, ארצות הברית הוכיחה כי היא רחוקה מלהיות גורם מוביל בנושא זכויות האדם כפי שהיא מתיימרת להיות.

2001, המלחמה בטרור שהכריזה ארצות הברית וההתעלמות הסלקטיבית מהחוק הבינלאומי, עודדו גם מדינות אחרות לבצע הפרות בכל רחבי העולם. בארצות רבות, שיטות חדשות של ביטחון הרחיבו את התפיסה של "מלחמה" גם לאזורים שקודם לכן נחשבו כתחומי החוק, תוך עידוד התפיסה כי זכויות אדם ניתנות לקיצוץ כשמדובר במעצר, חקירה ושפיטה של חשודים בפעילויות טרור. ה"תירוץ הביטחוני", במקום שבו ממשלות עברו על

אדם מחפש את קרובי משפחתו בין גופות ההרוגים בחדר המתים בולאדיקוקוז בדרום רוסיה. קרוב ל-350 בני אדם מתו בטררגדיית חטיפת בני הערובה בבית הספר בבסלאן בספטמבר, היכן שחומרי נפץ התפוצצו בעת חילופי אש בין כוחות החוטפים, קבוצות מקומיות חמושות של אזרחים וכוחות הביטחון. שאמיל באסייב, מנהיג קבוצת האופוזיציה החמושה של ה"צ'צ'ניס לקח אחריות על החטיפה.
© REUTERS/Sergei Karpukhin

חוק זכויות האדם תחת כותרת "המלחמה בטרור", הופיע במיוחד בכמה מדינות באסיה ובאירופה. לדוגמה, אלפי חברים בקבוצה האתנית האויגורית נעצרו בסין כ"מהפכנים, טרוריסטים ודתיים קיצוניים". בגוואטמלה, בהודו, מאות חברים של הקהילה המוסלמית נעצרו בחסות החוק למניעת טרור. באוזבקיסטן, לכדו הרשויות ועצרו מאות אנשים וקרוביהם באשמת בגידה באיסלאם ושפטו רבים בהאשמת "סיוע לטרור". הם נשפטו לישיבה ממושכת בכלא במשפטים לא הוגנים. בארצות הברית נעשו על ידי אנשי ממשל ניסיונות לטעון כי העינוי אינו למעשה עינוי, או שארצות הברית אינה נושאת באחריות לעינויים שבוצעו במדינות אחרות, גם אם ארצות הברית היא ששלחה את הקורבנות לשם.

התחייבות של כל הכוחות באזור להתנהג בכפוף לחוק הבינלאומי. בהחלטה נכללו גם התחייבויותיהם בכפוף לחוק ההומניטרי הבינלאומי. אולם, הזדמנות חשובה להבהרת ההתחייבויות הספציפיות של הכוח הרב-לאומי ושל הרשויות העיראקיות בכפוף לזכויות האדם הבינלאומיות והחוק ההומניטרי, הוחמצה. הצעה להציג התחייבויות אלו בתנאים ברורים ולהכלילן בחלק המחייב של ההחלטה נחסמה על ידי מנסחי ההבנות - ארצות הברית ובריטניה - אף על פי שרוב חברי מועצת הביטחון תמכו בה.

בינתיים אפגניסטן הידרדרה לתוך מערבולת של היעדר חוק ויציבות. כוחות אנטי ממשלתיים, אשר יישרו קו עם הטליבאן, תקפו באלימות צוותים שעסקו ביום הבחירות ועובדי סיוע. רמות האלימות נגד נשים היו גבוהות ביותר ברחבי המדינה. האשמות פורסמו בנוגע להפרת זכויות האדם, בכללן עינויים ויחס בלתי הולם, על ידי הצבא האמריקאי במתקני מעצר בניהול אמריקאי.

הפרות זכויות האדם בעיראק ואפגניסטן היו רחוקות מלהיות ההשלכות השליליות היחידות של התגובה למאורעות הנוראים של 11 בספטמבר 2001. מאז אותו יום, מסגרת הסטנדרטים של זכויות האדם הבינלאומית הותקפה וזכתה להתעלמות של ממשלות וקבוצות חמושות.

ארצות הברית הוסיפה להחזיק מאות אסירים ללא האשמה או העמדה למשפט בבסיס גואטנאמו ביי בקובה. סירובן של הרשויות האמריקאיות לפעול על פי אמנת זינבה כלפי העצורים ולאפשר להם גישה לייעוץ משפטי או לבית משפט, הפר את החוק והסטנדרטים הבינלאומיים, וגרם סבל רב לעצורים ולמשפחותיהם. הפסיקה של בית המשפט הגבוה של ארצות הברית כי לבית המשפט יש את הסמכות לבחון את החוקיות של מעשים אלו, נראתה כצעד קדימה בהחזרת שלטון החוק כלפי העצורים, אך הממשל האמריקאי רוקן את הפסיקה מתוכן על מנת לשמור את השבויים במצב חוקתי מעורפל. כמו כן, ארצות הברית נמנעה מלהבהיר מהו גורל העצורים שאותם החזיקה בחשאי בארצות אחרות.

הפרות כה בוטות, הנעשות על ידי מדינה חזקה כמו ארצות הברית, יוצרות מצב מסוכן. החד-צדדיות והבררנות של הממשל האמריקאי שלחו איתות מסוכן לארצות אחרות המפרות את זכויות האדם ברחבי העולם. קיימות עדויות חד משמעיות לכך שסדר היום של הביטחון הגלובלי שנדחה לאחר ה-11 בספטמבר

למרות מאמצים רבים של פעולות "נגד הטרור", שמטרתן הייתה לבסס את ביטחון המדינות ואזרחיהן, קבוצות חמושות בארצות רבות יצאו בפעילות אלימה במטרה להעלות את רמות חוסר הביטחון. הטבח של מאות אנשים ברכבת בדרכם לעבודה בבירה הספרדית מדריד, במרס; או לקיחת מאות בני ערובה, בכללם ילדים, במהלך פסטיבל בבית הספר בספטמבר בבסלאן שברוסיה, הציגו רגשות שנאה עזים כלפי העקרונות הבסיסיים ביותר של אנושיות.

על ממשלות מוטלת החובה למנוע מקרים כאלו ולהעניש בגינם, אך עליהן לעשות זאת תוך התחשבות מלאה בזכויות האדם. לא זו בלבד שמוסרית ומשפטית חובה לפקח על זכויות אדם בסיסיות, קל וחומר שיש להקפיד במצבים של סיכון ביטחוני גבוה. בפועל, האפקטיביות היא לטווח הארוך. שמירה על זכויות האדם והחירות הבסיסית אינה אופציונלית במאמצים להכניע "טרור". מאמצי מדינות להילחם ב"טרור" חייבים להיות מעוגנים בשלטון החוק ולכבד, ללא תנאי, את זכויות האדם.

ייסוד בית הדין הפלילי הבינלאומי פותח כמה ערוצים לתובעים בינלאומיים, בכללם פעילות נגד קבוצות חמושות, למרות העובדה שביכולתו לחקור ולתבוע בעצמו רק מספר מוגבל של תיקים. ההתנגדות המתמשכת של הממשל האמריקאי לבית הדין הפלילי הבינלאומי, פוגעת במטרה שלשמה הוא פועל בעצמו - מניעת "הטרור". בית הדין הפלילי הבינלאומי זקוק לתמיכה פוליטית ומעשית, על מנת להשיג משפט צדק במקרים של פשעים המבוצעים על ידי קבוצות חמושות או ממשלות.

חוסר ביטחון כלכלי וחברתי

הקיום המתמשך של עוני - יותר ממיליארד בני אדם חיים בעוני קשה - נשאר כנראה האיום החמור ביותר לזכויות האדם ולביטחון הקולקטיבי. העובדה כי רבים האנשים החיים בתנאים בלתי אנושיים, וכי הפער בין עשירים לעניים גדל בין מדינות ובתוכן, סותר את התפיסה כי כל בני האדם נולדו שווים בכבוד ובזכויות המגיעות להם.

ההצהרה הבינלאומית לזכויות האדם והאמנות הבינלאומיות בנושא זכויות האדם מגלמות הבטחה לחיים של כבוד, שעל פיהן כל אדם ייהנה מאיכות חיים הולמת ומנגישות למשאבים הכרחיים המעניקים משמעות פרקטית לחיים: מזון, מים, מחסה, חינוך, עבודה ושירותי בריאות.

זכויות כלכליות וחברתיות אלו חייבות להיות מזוהות כזכויות בעלות בסיס שווה לזכות שלא לסבול עינויים או מעצרים שרירותיים. המאמצים להדביר את העוני יישארו בגדר הבטחה בלבד ויוסיפו להיות חסרי השפעה, עד שההתחייבויות הללו ייכללו במסגרת מדיניות ציבורית ברמה הלאומית והבינלאומית. בכמה מדינות, זכויות כלכליות וחברתיות הועברו בהצלחה, במאמץ לפתור מצבים של חוסר צדק. לדוגמה, מסגרת זכויות האדם נוצלה כדי להתמודד עם פינוי של דיירי שכונות עוני בבירת אנגולה, לואנדה, וכן עם המניפולציה הפוליטית שנעשתה בנושא אחסון מזון על ידי ממשלת זימבבואה. ב-2004 תמך אמנסטי במאמצים שנעשו במדינות אלו בתביעה לזכות למגורים ולמזון.

פעילות אמנסטי במשך השנה הדגישה כיצד עוני, הרחקה ובידוד מונעים מאנשים את האפשרות ליהנות מזכויותיהם השונות, בכללן חופש הביטוי והזכות למשפט הוגן. החולשה היחסית של העניים מותרת

שמירה על זכויות האדם והחירות הבסיסית אינה אופציונלית במאמצים להכניע "טרור". מאמצי מדינות להילחם ב"טרור" חייבים להיות מעוגנים בשלטון החוק ולכבד, ללא תנאי, את זכויות האדם.

אותם פגיעים לפעולות שרירותיות של כוח המדינה, החל במדיניות מדכאת בערי הפחונים, וכלה במניעת הגישה לשירותים ציבוריים חיוניים.

"הצהרת המילניום" (Millennium Declaration)

של האו"ם הציבה כמה מטרות, שהושלמו מאוחר יותר על ידי "יעדי הפיתוח של המילניום": הפחתת העוני הקשה בחצי, עידוד מעמד האישה ועצירת התפשטות האיידס עד 2015. יש לראות את יעדי הפיתוח של המילניום לא כשאיפות מוגבלות של מדינות מסוימות, אלא כהזדמנות לקדם טווח רחב יותר של זכויות כלכליות וסוציאליות, המתייחסות לכל המדינות ולקהילה הבינלאומית ככלל. הם צריכים לספק את התוכן לקידום התחייבויות לזכויות אדם אשר יאותתו למקבלי ההחלטות אשר קובעים את המדיניות והיישום הבינלאומיים בתחומי המסחר, הסיוע והחובות.

הבינלאומית התומכת בגישה של לקיחת אחריות על ידי התאגידים, יכולים להיות יעילים בעידוד יישום התקנות, אך הם נכשלו בניסיונם לצמצם את ההשלכות השליליות של התנהגות תאגידית על זכויות האדם. בשנת 2004, צבר תהליך הגיבוש של האחריות של תאגידים בינלאומיים לנושא זכויות האדם מומנטום בארגון האו"ם.

מפגינים בכופאל, הודו, למען מים נקיים, יולי 2004. עשרים שנה לאחר השימוש בקוטל מזיקים על ידי בית חרושת בבעלות האיגוד קארביד (Carbide) אשר גרם לדליפה של גזים רעילים, והביא למותם של אלפי בני אדם, עדיין לא בוצע ניקיון ראוי לשמו באתר. ©Maude Dorr

הרפורמה באו"ם

ב-2004 חשפה את חוסר היעילות בתגובת האו"ם כלפי נושאי זכויות האדם, ואת הצורך במנגנון הרבה יותר יעיל וחוסר פניות בשמירת זכויות האדם.

האו"ם נתקל בביקורת עזה בשנת 2004, חלקה בצדק וחלקה במטרה להחליש את האו"ם.

אמנסטי אינטרנשיונל מאמין, כי תפקיד האו"ם נשאר מרכזי בהגנה ובקידום זכויות האדם, אך הוא זקוק לחיזוק, על ידי רפורמה מבנית של מנגנון השמירה על זכויות האדם. על האו"ם להשתנות במטרה להשיג מחדש את אמון הציבור בשפת זכויות האדם ולעשות מאמצים נוספים לשיפור ביטחון הפרט. ממשלות נדרשות להבין כי מצב שבו זכויות האדם נדחקות הצידה, יוצר חוסר ביטחון ומהווה מצע רחב יותר לפגיעה.

הצורך ברפורמה הוכר בדו"ח של ועידת הפסגה של האו"ם בנושא איומים, אתגרים ושינויים, "עולם בטוח יותר: האחריות המשותפת שלנו", שפורסם בדצמבר

בשנת 2004, התחייבויות אלו עדיין מוזנחות בצורה מצערת בפורומים בינלאומיים ובמוסדות עולמיים העוסקים בנושאים אלה. המחשה של ההתעלמות היחסית של זכויות כלכליות, סוציאליות ותרבותיות היא ההתקדמות האיטית במנגנון זכויות האדם באו"ם באימוץ שיטה חדשה לשמיעת תלונות או הפרות של הסכמים בינלאומיים של זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות. למרות מומנטום מחודש, המונע על ידי ארגונים לא-ממשלתיים וממשלות אוהדות, מכניזם שכזה הוא עדיין בגדר חזון רחוק.

אינדיקציה נוספת לחסרונותיהם של המבנים הגלובליים הקיימים, היא היעדר ההסכמה לגבי האחריות של גורמים תאגידיים לזכויות האדם. בדצמבר צוינו 20 שנה לדליפת הגז בבופאל, הודו, אשר גרמה למותם של 20,000 איש ופגעה ב-100,000 איש, שלקו במחלות כרוניות. עשרים שנה עברו, הטרגדיה והסביבה המזוהמת הוסיפו לפגוע בחייהן של הקהילות באזור הפגיעה. החברות המעורבות, Dow ו-Union Carbide Corporation (UCC) Chemicals, עדיין לא הצליחו להתגבר על בעיית הזיהום שהתחילה כשהמפעל נפתח בשנות ה-70. ניצולים עדיין מחכים לפיצוי ולטיפול רפואי הולמים. איש לא נמצא אחראי לדליפה הרעילה. Dow Chemicals ו-UCC מכחישות כל אחריות משפטית, ו-UCC מסרבת להתייצב בפני בית המשפט של הודו.

עסקים מספקים תעסוקה למיליוני אנשים ומהווים את הכוח המניע ברוב המערכות הכלכליות כיום. לפיכך, לחברות יש השפעה עצומה וכוח, ולעסקים רבים גם פריסה עולמית. לפעולותיהן של חברות יש השפעה משמעותית על זכויות האדם של אלה שעליהם הן משפיעות. במדינות רבות אין במדיניות הרגולציה של הממשלה והאכיפה כדי להגן על היחיד, כאשר פעילויות התאגידים פוגעות בכוח עבודה או בקהילות. מערכות לאומיות לעתים אינן יכולות או שאינן רוצות לחייב חברות הפועלות בארצן לקחת אחריות על מעשיהן. המבנה המורכב של תאגידים רב-לאומיים עשוי להקשות על בתי משפט מקומיים להפעיל את סמכותם במקרים של פגיעות שנגרמו על ידי תאגידים שמרכזיהם מוחץ לגבולות המדינה.

רוב החברות מתנגדות לכל פעולה שמטרתה קידום תקנות בינלאומיות מחייבות, אף על פי שחברות רבות פועלות מעבר לגבולות באופן שפוסח על סמכויות הרגולציה של מדינה מסוימת. כללים שמתקבלים באופן וולונטרי ויוזמות כמו Global Compact, הרשת

2004. הדו"ח מספק הזדמנות קריטית לחזק את האו"ם ולמסד מחדש את החשיבות המרכזית של נושא זכויות האדם ואת תפקיד החוק בהתמודדות עם איומים גלובליים ואתגרים. הממשלות המרכיבות את האו"ם צריכות להשתמש בהזדמנות זו לחיזוק ההגנה על זכויות האדם ולקידום הנושא במנגנוני האו"ם. עניינים אלה יושגו על ידי הענקת הסמכות המתאימה לנושא זכויות האדם, שאותה דורשת אמנת האו"ם, על ידי מתן תמיכה פוליטית וכלכלית.

אמנסטי מאמין, כי הרפורמות הללו, וכן אחרות, נחוצות. בפיתוח אסטרטגיה כוללת ל"מניעת טרור" חייב האו"ם לבצע אינטגרציה של זכויות האדם כמרכיב מרכזי באסטרטגיה. יש לעודד את מועצת הביטחון להתמודד עם בעיית הפגיעה בזכויות האדם במסגרת עבודת ועדת מניעת הטרור שלה, כך שהכלים והאמצעים שהיא מעודדת יישארו בצורה ברורה בתחום המסגרת החוקית המכבדת את זכויות האדם. מועצת הביטחון צריכה להזמין את הנציב העליון לנושא זכויות אדם להשתתף באופן שגרתי בוועידות ממוקדות ובוועידות ארציות. הנציב העליון יכול לתרום תרומה עצומה בנוגע להחלטות המועצה, כולל בהחלטות על מנדטים של פעולות להשכנת שלום, באזרה מוקדמת, וכן בהטמעה יעילה של תקנות והחלטות העוסקות בזכויות האדם.

החברות הקבועות במועצת הביטחון צריכות להתחייב שלא להשתמש בזכות הוטו כשעוסקים בטבח, בפשעים נגד האנושות, בפשעי מלחמה או בהפרות נרחבות אחרות של זכויות האדם.

הוועדה לזכויות אדם - שההכשר שלה נפגע בשל תמרונים פוליטיים מצד חבריה - צריכה לעבור רפורמה כדי להבטיח את ההגנה היעילה ביותר ואת קידום זכויות האדם בכל המדינות, בכל עת. כל הצעה להרחיב את מספר חברות המועצה כך שישכללו את כל חברות האו"ם יש לקבל רק כחלק מאסטרטגיה כוללת לחיזוק מנגנון זכויות האדם באו"ם. כל שינוי ממסדי צריך להבטיח שתפקיד ארגונים לא-ממשלתיים, יישמר.

ממשלות צריכות להגדיל בצורה ניכרת את התמיכה הפיננסית במשרד הנציב העליון לזכויות האדם. היעדר תמיכה כלכלית מתאימה (הוא מקבל רק 2% מתקציב האו"ם) הגביל את יכולת התוכנית למשוך באופן יציב משאבים, ההכרחיים לעבודה אפקטיבית.

הדו"חות של ועידת הפסגה של הרפורמה באו"ם דנים באחריות המשותפת לטובת זכויות האדם, אך הדיון

מתמקד בעיקר בחובה להתערב באמצעים צבאיים במקרים של הפרה חמורה של זכויות אדם. אמנסטי מאמין כי מיקוד צר שכזה הינו מוגבל וגם מסוכן. האחריות הבינלאומית לכבד, להגן ולשמור על זכויות אדם היא הרבה מעבר לשימוש בכוח צבאי בשעת מעורבות הומניטרית, והיא כוללת טווח רחב יותר של התחייבויות: נקיטת אמצעים מוקדמים למניעת קונפליקט, מניעת סחר בנשק ממדינות שמפרות זכויות אדם; מתן מחסה לפליטים; ועזרה למדינות אחרות להתמודד עם בעיות מקומיות, עוני ואיידס.

שנת אתגרים

פעילי זכויות האדם עברו ב-2004 שנה קשה. התמונות הקשות של עינויים באבו-גרייב מדגישות את הצורך בהגנה על עקרונות שפעם נחשבו קדושים, כמו האיסור על עינויים. המעשים הנוראים של אלימות מינית נגד נשים במסגרת קונפליקטים, שימשו תזכורת למהירות שבה אדם שנכנס לקרב שוכח את אנושיותו, ובאיזו תדירות נשים וילדות מאוימות. רמות מסלימות אלו של פחד בארצות רבות מראות את חשיבותה של ההתמודדות עם כל ביטוי של גזענות. בעיות מסוג זה ואחרות מגלות את רמת האתגרים שפעילי זכויות האדם מתמודדים עימם ברחבי העולם.

למרות זאת, יש בסיס לאופטימיות. חמש מדינות - בהוטאן, יוון, סאמואה, סנגל וטורקיה - הצטרפו לרשימה הולכת ומתרחבת של מדינות שביטלו את עונש המוות על כל סוגי הפשע. אסירי מצפון שוחררו בכמה מדינות. בית הדין הפלילי הבינלאומי המשיך בהתקדמות, תוך שהוא מספק תקווה חדשה לעשיית צדק למען קורבנות של פשעים נוראים.

מסביב לעולם, המוני אנשים פשוטים מוכיחים את הכוח וההשפעה של חברה אזרחית. הפורום החברתי העולמי שהתכנס במומביי, הודו, בינואר; הפורום החברתי האירופי שהתכנס בלונדון, אנגליה, בנובמבר; הדיונים המתרחבים על זכויות אדם במזרח התיכון; וההפגנות ברחובות אוקראינה בדצמבר היו כולם דוגמה לסולידריות בפעולה. המיליונים שצעדו ברחובות מדריד בהפגנה נגד הפצצת הרכבת הראו את הכוח של פשוטי העם להניע, לדרוש את זכויותיהם לחיים חופשיים מיוחד, למנוע את פעילות הטרור ולדרוש שממשלותיהם יהיו כנות ונושאות באחריות לאזרחיהן. אקטיביזם גלובלי הוא כוח דינמי חי. זוהי גם התקווה הטובה ביותר להשגת חופש וצדק לכל האנושות. ■